

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу **Румика Ігоря Івановича** на тему:
«Продовольча безпека в умовах комплементарності національної економіки»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми, мета та завдання дисертаційного дослідження.

Проблема продовольчої безпеки все більше загострюється в умовах глобалізації, виникнення нових викликів розвитку суспільства та світової економіки, в тому числі зміна клімату, пандемія, воєнні конфлікти тощо. Певний вплив на її розв'язання має і комплементарність економіки, коли формується негативна перехресна еластичність попиту. Все це вимагає переосмислення стратегічних напрямів досягнення продовольчої безпеки та потребує нових підходів до її досягнення. Тим більше, що на зміну здавалось би усталеним поглядам про спільне розв'язання проблеми продовольчої безпеки все актуальнішим стає вирішення продовольчого питання на основі розвитку власного виробництва.

Сучасна економічна теорія, на жаль, не дає чіткої та однозначної відповіді щодо науково-методологічних положень забезпечення продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки.

У зв'язку з цим, проблема забезпечення продовольчої безпеки національної економіки в умовах комплементарності потребує поглиблених досліджень та прискореної імплементації їх результатів. В цьому контексті дисертаційне дослідження Румика І.І. викликає певний науковий інтерес.

Актуальність теми дослідження підтверджується також тим, що дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», а саме: «Теоретико-методологічне обґрунтування засад фінансового регулювання конкурентоспроможності пріоритетних секторів економіки України на прикладі паливно-енергетичного та агропромислового комплексів» (номер державної реєстрації 0112U002571), «Ефективність державного регулювання національної економіки в умовах

посткризового розвитку: теоретичний та практичний аспекти» (номер державної реєстрації 0114U002571), «Забезпечення економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338), «Геоелектронічні пріоритети розвитку експортно-орієнтованого бізнесу України» (номер державної реєстрації 0118U001385).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Румика І.І. має логічну структуру, розкриває сучасні підходи до забезпечення продовольчої безпеки національної економіки через принцип комплементарності, містить теоретичні, методичні та практичні аспекти їх відображення. Правильне визначення завдань в цілому дозволило одержати результати, що мають наукову і практичну цінність.

Достовірність та обґрунтованість отриманих наукових положень та результатів підтверджується широким використанням автором положень економічної теорії, макроекономіки, теорії систем і прогнозування, праць провідних вітчизняних і зарубіжних науковців з питань продовольчої безпеки.

Для вирішення поставлених наукових завдань у роботі достатньо широко використано сучасні інструменти та методи наукових досліджень, зокрема: діалектичний та історико-логічний, наукової абстракції, формальної логіки та логічного узагальнення, абстрактно-логічний, системного та структурно-компаративного аналізу, індукції та дедукції, експертних оцінок, когнітивного моделювання, економіко-статистичного і математичного аналізу, графічного, порівняльного та прогнозного аналізу, економіко-математичного моделювання, стандартизації та соціально-економічного опитування, порівняльних характеристик і прогнозного аналізу, хронологічного, структурно-функціонального та стратегічного аналізу.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота має достатній рівень обґрунтованості та достовірності положень, висновків та рекомендацій.

3. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Зміст дисертації та результати аналізу її наукових положень свідчать про те, що автору вдалося одержати наукові результати, що мають наукову новизну. Серед них особливий інтерес мають:

- методологічні підходи до формування механізму продовольчої трансмісії, який дозволяє більш ефективно впливати на виробництво агропродовольчої продукції (с. 195-196);

- нові підходи до оцінювання системи забезпечення продовольчої безпеки на основі когнітивного моделювання (с. 172-177);

- принципи взаємоузгодженого та взаємодоповнюючого розвитку продовольчих систем, спроможних забезпечити продовольчу безпеку в умовах комплементарності національної економіки (с. 120-121);

- методичний підхід до оптимізації харчових балансів на основі стандартизації їх форматів та визначених обов'язкових елементів харчових балансів (с. 335-345);

- концептуальні засади парадигми продовольчої безпеки на основі максимального забезпечення власним високоякісним, доступним за ціною продовольством та виділення стратегічних принципів розвитку (с. 188-191);

- пропозиції щодо розробки стратегії продовольчої безпеки на основі інвестиційно-інтеграційного вектору розвитку (с. 407-420) та інші.

Ці положення в сукупності доповнюють і розвивають теорію продовольчої безпеки, положення економічної науки та враховують особливості розвитку національної економіки з урахуванням принципу комплементарності.

4. Наукове та практичне значення роботи, використання результатів дослідження. Наукова цінність результатів проведеного дослідження полягає в тому, що викладені теоретичні положення дозволяють сформуванню єдиного теоретико-методологічного підходу до забезпечення продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані теоретико-методологічні положення та одержані на їх базі науково-практичні рекомендації та висновки можуть бути використані для формування і реалізації державної політики управління продовольчою безпекою держави та регіонів, в тому числі і на рівні агропромислових формувань.

Практична цінність отриманих результатів підтверджується довідками про їх впровадження Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку (довідки № 245д9/10-2020/117657 від 23.07.2020 та № 09/7 від 17.07.2020), Президії Національної академії аграрних наук України (довідка № 07-05/42 від 17.06.2020), Департаменту розвитку економіки та сільського господарства Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка № 01.01-25/1459 від 20.05.2020), Державного підприємства «Чернігівський обласний виробничо-технічний центр стандартизації, метрології та якості продукції» (довідка № 02/04 від 10.04.2020), ТОВ «Уманьхімагро» (довідка № 3 від 02.06.2020), ТзОВ «АГРО-ЛАН» (довідка № 01/06 від 15.06.2020), ТОВ «АГРОФІРМА ПИРАТИН» (довідка № 2-10 від 20.10.2019), ВГО «Національна газова спілка України» (довідка № 012-10 від 09.10.2019), Громадської організації «Союз аграрної молоді» (довідка № 01-11/03 від 11.03.2019), ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (довідка № 11/13 від 16.06.2020), Уманського національного університету садівництва (довідка № 01-10/491 від 23.06.2020).

5. Повнота викладення положень дисертації у опублікованих працях.

За темою дослідження опубліковано 59 наукових праць, з яких: одноосібна монографія (24,40 др. арк.), 26 статей (у тому числі 12 статей у наукових фахових виданнях України, 8 статей – у наукових фахових виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз, 6 статей – у зарубіжних виданнях, з яких 1 стаття у міжнародній наукометричній базі Scopus) та ін. Загальний обсяг публікацій складає 261,62 др. арк., особисто автору належить 56,71 др. арк.

Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає чинним вимогам щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Теоретичні положення дисертації апробовані на 11 міжнародних конференціях та семінарах.

В опублікованих працях розкрито основні результати дослідження і його наукову новизну. Це дозволяє стверджувати, що висновки і пропозиції, запропоновані у дисертаційній роботі, є апробованими.

6. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

В авторефераті дисертації з достатньою повнотою та логічною послідовністю відображено зміст дисертації, розкрито основні результати, одержані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації.

Структура і зміст автореферату відповідають вимогам чинних нормативних документів.

Наукові положення дисертації конкретизовано та сформульовано коректно, за кожним з них визначено науковий результат, ступінь новизни та практичне значення.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації збалансована. За обсягом і оформленням в цілому відповідає вимогам, що ставляться до докторських дисертацій. Подана до захисту дисертаційна робота написана науковою мовою, основний зміст викладений на 461 сторінці у логічному зв'язку та послідовності.

Дослідження виконано у межах визначеної теми, мети та завдань. Тема дисертації та її зміст відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи рівень розробки наукових і методичних положень, обґрунтованість висновків і пропозицій, необхідно відмітити дискусійний характер деяких питань:

1. Досліджені в дисертаційній роботі підходи до розуміння продовольчої безпеки у системі національної безпеки (с. 55-60) варто було б підкріпити напрацюваннями зарубіжних дослідників щодо їх поглядів на цю проблему на різних ієрархічних рівнях. На нашу думку, потребує ширшого пояснення теза про те, що західні економісти найчастіше вважають доцільним розглядати і досліджувати цю проблему лише на глобальному, міжнародному рівні (с. 78).

2. При викладенні результатів дослідження у розділах 1 і 2, частково у розділі 5 нечітко простежується позиція автора щодо наведених тверджень науковців та положень наукових теорій (розробок).

3. При апробації запропонованого науково-методичного підходу до визначення рівня продовольчої безпеки регіонів та України в цілому, в основу якого покладено розрахунок п'яти груп показників (с. 245-268), автором визначено інтегральні коефіцієнти рівня продовольчої безпеки. Проте незрозуміло, наскільки зазначений підхід можна застосувати щодо інших регіонів.

4. Проведене автором детальне дослідження сучасного стану основних галузей сільського господарства – рослинництва та тваринництва (с. 209-235) значно виграло б при порівнянні з статистичними даними зарубіжних країн і світових тенденцій продовольчого виробництва.

6. Вважаємо, що в запропонованих рекомендація щодо використання методики стандартизації харчових балансів (с. 335-345) доцільно врахувати також стандарти якості та безпечності продуктів харчування.

7. Пропозиції автора щодо побудови стратегії продовольчої безпеки на основі інвестиційно-інноваційно-інтеграційного розвитку національної економіки (с. 399), на нашу думку, значно посилили б визначення шляхів подолання антагонізму інтересів економіко-політичних груп, за яких має відбутися економічне зростання і забезпечення продовольчої безпеки учасників цього процесу.

8. Для більш повної оцінки запропонованої автором Національної стратегії продовольчої безпеки та дорожньої карти її реалізації (с. 453-455), на

нашу думку, доцільно було б надати прогностні результати та очікувані ефекти імплементації такої стратегії. Крім того, не менш важливим є визначення державних органів, відповідальних за її реалізацію та досягнення візії майбутнього продовольчої безпеки.

9. В положеннях наукової новизни включені положення щодо різних методик, в дисертації зустрічаються окремі недоліки щодо оформлення таблиць та рисунків (наприклад, на с.174, 211, 213, 351, 412, 453), дещо перевищений обсяг основного змісту роботи та ін.

Вказані зауваження не заперечують авторського права бачення шляхів вирішення наукової проблеми, в цілому не знижують наукової та практичної цінності проведеного Румиком І.І. дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

9. Загальний висновок по дисертації. Дисертаційна робота Румика Ігоря Івановича виконана з використанням сучасних методів наукового дослідження, має достатній ступінь обґрунтованості та аргументованості запропонованих рекомендацій, містить наукову новизну та є завершеним самостійним дослідженням, що в цілому вирішує наукову проблему щодо обґрунтування теоретико-методологічних положень і методичних засад забезпечення продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки та розробки практичних рекомендацій щодо її реалізації.

Основні наукові результати проведеного дослідження та висновки достатньо конкретизовані, аргументовані і є предметом для прилюдного захисту. Завдання, поставлені в роботі, в цілому виконані, мета дисертаційного дослідження досягнута. Стиль написання характеризується логічністю та послідовністю.

Дисертаційна робота Румика І.І. на тему «Продовольча безпека в умовах комплементарності національної економіки» за змістом матеріалів, науковою новизною результатів, рівнем їх обґрунтованості і достовірності, а також за теоретичною і практичною цінністю висновків і рекомендацій, відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним

господарством і вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеню доктора економічних наук, положенням викладеним в пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р. (зі змінами і доповненнями) Міністерства освіти і науки України.

Автор дисертаційної роботи, Румик Ігор Іванович, є відомим дослідником проблем продовольчої безпеки, результати його дисертаційного дослідження дають підстави стверджувати, що він заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Директор Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»
доктор економічних наук, професор,
академік НААН України

Ю.О. Лупенко